

Äldreförsörjningsstöd

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2000/01:136 Äldreförsörjningsstöd jämte en motion som har väckts med anledning av propositionen och två motioner som har väckts under den allmänna motions-tiden.

En kategori som i ökad omfattning erhållit långvarigt försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen under 1990-talet är vissa äldre personer – till största delen invandrare – som inte har kvalificerat sig för en pension som ger tillräcklig försörjning. I syfte att återställa socialtjänstens försörjningsstöd till att vara ett individuellt, behovsprövat bistånd som är föranlett av tillfälliga ekonomiska problem, läggs i propositionen förslag om att personer som är bosatta i Sverige och som är 65 år eller äldre skall garanteras en viss lägsta levnadsnivå i form av ett äldreförsörjningsstöd. Storleken av stödet skall vara beroende av den stödberättigades inkomster. Det skall administreras av de allmänna försäkringskassorna och hänföras till de bosättningsbaserade försäkringarna i socialförsäkringslagen. Regler om beräkning och handläggning av stödet skall i möjligaste mån anpassas till de regler som regeringen föreslagit i lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (prop. 2000/01:140).

Lagen om äldreförsörjningsstöd föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag, men föreslår en omformulering av lagtexten i 8 § lagen om äldreförsörjningsstöd, samt avstyrker motionsyrkandena.

Till betänkandet har fogats en reservation och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Äldreförsörjningsstöd	4
Propositionen.....	4
Motioner	5
Utskottets bedömning.....	5
Lagförslagen	6
Reservation.....	8
Äldreförsörjningsstöd vid utlandsvistelse (punkt 2).....	8
Särskilt yttrande.....	9
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	10
2. Regeringens lagförslag	12
3. Utskottets lagförslag.....	14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagen om äldreförsörjningsstöd

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2000/01:136 till lag om äldreförsörjningsstöd med tillägg av ingressen ”Härigenom föreskrivs följande.” och med den ändringen att 8 § skall ha i *bilaga 3* som utskottets förslag betecknad lydelse. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Sf402 yrkande 2 och 2001/02:Sf341.

2. Äldreförsörjningsstöd vid utlandsvistelse

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2000/01:136 till lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799) (lagförslag 2.3). Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:Sf1.

Reservation (m, kd)

3. Andra ändringar i socialförsäkringslagen

Riksdagen antar av utskottet i bilaga 3 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799). Därmed bifaller riksdagen regeringens förslag i proposition 2000/01:140 (lagförslag 2.6) och i proposition 2000/01:136 (lagförslag (2.4).

4. Övriga ändringar

Riksdagen antar regeringens förslag i proposition 2000/01:136 till

1. lag om ändring i lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.,
2. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Stockholm den 25 oktober 2001

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Bo Könberg (fp), Maud Björnemalm (s), Gustaf von Essen (m), Mariann Ytterberg (s), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Sven-Erik Sjöstrand (v), Fanny Rizell (kd), Cecilia Magnusson (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Mona Berglund Nilsson (s), Margareta Cederfelt (m), Claes Stockhaus (v) och Désirée Pethrus Engström (kd).

Utskottets överväganden

Äldreförsörjningsstöd

Propositionen

En kategori som i ökad omfattning erhållit långvarigt försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen under 1990-talet är vissa äldre personer – till största delen invandrare – som inte har kvalificerat sig för en pension som ger tillräcklig försörjning. I syfte att återställa socialtjänstens försörjningsstöd till att vara ett individuellt, behovsprövat bistånd som är föranlett av tillfälliga ekonomiska problem, läggs i propositionen förslag om att personer som är bosatta i Sverige och som är 65 år eller äldre skall garanteras en viss lägsta levnadsnivå i form av ett äldreförsörjningsstöd. Storleken av stödet skall vara beroende av den stödberättigades inkomster. Stödet, som föreslås vara skattefritt, skall regleras i en särskild lag och finansieras av statsmedel. Vidare föreslås att det skall administreras av de allmänna försäkringskassorna och betraktas som en socialförsäkringsförmån och därvid hänförs till de bosättningsbaserade försäkringarna i socialförsäkringslagen. Regler om beräkning och handläggning av stödet skall i möjligaste mån anpassas till de regler som regeringen föreslagit i lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (BTPL) (prop. 2000/01:140).

Den stödberättigade skall genom äldreförsörjningsstödet dels tillförsäkras en skälig levnadsnivå, dels tillförsäkras medel att täcka skäliga bostadskostnader. Den skäliga levnadsnivån föreslås vara densamma som vid beräkning av särskilt bostadstillägg (SBTP) enligt förslaget till BTPL. Äldreförsörjningsstödet bedöms vara en förmån som omfattas av förordningen (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. Huvudprincipen enligt förordningen är att kontantförmåner vid bl.a. ålderdom som någon har förvärvat i ett medlemsland skall kunna betalas ut om den berättigade bor eller flyttar till ett annat medlemsland (export av förmån). Från denna huvudregel finns dock viktiga undantag bland annat för de särskilda icke avgiftsfinansierade kontantförmåner enligt artikel 4.2 a som enligt artikel 10 a inte behöver exporteras. Det krävs dock att Ministerrådet enhälligt beslutar att förmånen får upptas i bilaga II a till förordningen för att undantaget från exportkravet skall gälla. Enligt regeringens mening uppfyller äldreförsörjningsstödet de krav som ställs för att hänföra stödet till de särskilda icke avgiftsfinansierade kontantförmåner som inte behöver exporteras. Det innebär att stödet skall betalas ut vid vistelse inom EES-området på samma sätt som vid vistelse i Sverige, men inte betalas ut om den stödberättigade bosätter sig i ett annat land inom nämnda område. För tid då en försäkrad vistas i ett land som inte ingår i EES-området får enligt huvudregeln i socialförsäkringslagen förmåner som grundas på bosättning utges endast om ut-

landsvistelsen kan antas vara längst sex månader. Äldreförsörjningsstödet kan betraktas som ett alternativ till det försörjningsstöd som utbetalas av socialtjänsten. Detta försörjningsstöd utbetalas efter en individuell behovsprövning utifrån en bedömning av vad som är en skälig levnadsnivå enligt svenska förhållanden. Av den anledningen utbetalas det enbart i de fall den berättigade de facto vistas i landet. I de fall personen i fråga väljer att vistas utomlands upphör således det svenska försörjningsansvaret. Att ha en lika strikt tillämpning för äldreförsörjningsstödet är dock inte lämpligt med tanke på den speciella målgrupp som kommer i fråga för stödet. Det vore således orimligt om kriterierna för att få äldreförsörjningsstöd skulle göra det omöjligt för äldre invandrare att besöka anhöriga i hemlandet. Av humanitära skäl bör därför en vistelse utanför EES-området på högst tre månader tillåtas utan att rätten till äldreförsörjningsstöd upphör. 4 kap. 2 § socialförsäkringslagen föreslås därför kompletteras med en bestämmelse med denna innebörd.

Den nya lagen föreslås samordnas med den nya pensionsreformen och träda i kraft den 1 januari 2003.

Motioner

I motion 2001/02:Sf1 av Margit Gennser m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om att äldreförsörjningsstödet vid utlandsvistelse skall omfattas av sexmånadersregeln i 4 kap. 2 § första stycket socialförsäkringslagen. Den av regeringen föreslagna tremånadersgränsen är mindre human än den sexmånadersregel som är huvudregeln enligt socialförsäkringslagen. Äldreförsörjningsstödet skall omfattas av socialförsäkringssystemet. Att hänvisa till socialtjänstlagen utgör därför inte tillräckliga skäl för att genomföra begränsningen. Att införa ytterligare en undantagsregel bidrar därtill till att minska individens möjligheter att själv styra sitt liv och att överblicka de regler som gäller vid utlandsvistelse inom socialförsäkringsområdet. Det är således mer naturligt att lagstiftningen för äldreförsörjningsstödet stämmer överens med den aktuella huvudregeln enligt socialförsäkringslagen. Därtill kan tremånadersregeln bli svår att kontrollera.

I motion 2001/02:Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp) begärs i yrkande 2 att regeringen lägger fram förslag om hur äldre invandrarkvinnor skall få en rimlig pension.

I motion 2001/02:Sf341 av Lennart Beijer (v) begärs tillkännagivande om behov av att utreda möjligheten för invandrare från icke EU-land, som uppnått pensionsålder och som vill återvända till hemlandet, att erhålla statlig pension.

Utskottets bedömning

Riksdagen gjorde vid 1992/93 års riksmöte ett tillkännagivande om att det fanns anledning för regeringen att närmare utreda de problem som fanns och kunde uppkomma i framtiden när det gällde försörjningen av bland annat äldre invandrare som inte kunde erhålla en tillräcklig pension för sin försörj-

ning (bet. 1992/93:SfU4). Utskottet har alltsedan dess efterlyst en lösning på detta problem och ser därför positivt på att ett förslag om införande av ett äldreförsörjningsstöd läggs fram. Utskottet vill dock understryka vikten av att utformningen och utfallet av stödet följs upp och utvärderas.

Beträffande frågan om rätt till äldreförsörjningsstöd vid vistelse utanför EES-området vill utskottet peka på det förhållandet att sexmånadersregeln gäller för BTP och SBTP. Prövningen av rätten till SBTP har vissa inslag som kännetecknar ett försörjningsstöd. Det grundläggande syftet är dock att den försäkrade skall få medel till att betala en hög boendekostnad. SBTP kan således inte utgå med ett högre belopp än som motsvarar den försäkrades bostadskostnad upp till en viss nivå. Vad avser äldreförsörjningsstödet är syftet att garantera en grundläggande försörjning på lång sikt. Detta stöd garanterar således att den försäkrade har medel som täcker både en skälig bostadskostnad och en skälig levnadsnivå. Stödet står därför det ekonomiska biståndet enligt socialtjänstlagen nära. Sådant bistånd betalas i princip ut endast vid vistelse i Sverige. Med hänsyn till syftet med äldreförsörjningsstödet delar utskottet regeringens mening att stödet inte bör falla in under sexmånadersregeln i socialförsäkringslagen. Som regeringen har framhållit bör det dock utgå under så lång tid som kan anses som rimlig tid för äldre invandrare – som är stödets huvudsakliga målgrupp – att besöka hemlandet. Utskottet finner inte anledning att erinra mot den av regeringen föreslagna tremånadersgränsen. Utskottet noterar dock att en person samtidigt med äldreförsörjningsstödet kan ha beviljats BTP och eventuellt SBTP och att sistnämnda förmåner utges under utlandsvistelser utanför EES-området som inte kan antas vara längre än sex månader.

Beträffande frågan om rimlig pension för äldre invandrarkvinnor omfattar regeringens förevarande förslag denna fråga. Motionen är således tillgodosedd.

Utskottet anser det inte möjligt att införa någon statlig pension eller jämförbar förmån för invandrare från icke EU-land som uppnått pensionsålder och som vill återvända till hemlandet.

Utskottet tillstyrker med det anförda regeringens förslag och avstyrker motionerna 2001/02:Sf402 yrkande 2, 2001/02:Sf1 och 2001/02:Sf341.

Lagförslagen

Lydelsen av 8 § i regeringens förslag till lag om äldreförsörjningsstöd (2.1) får den konsekvensen för det fall den stödberättigade har en lägre inkomst än skälig bostadskostnad, att storleken av äldreförsörjningsstödet kommer att beräknas som skillnaden mellan å ena sidan ett minusbelopp (inkomsten med avdrag för skälig bostadskostnad), och å andra sidan storleken av den skäliga levnadsnivån. För att undvika oklarheter vid beräkningen i dessa fall bör lagtexten formuleras om, varvid utgångspunkten bör vara att inkomsten dras från summan av den skäliga bostadskostnaden och den skäliga levnadsnivån. Utskottet föreslår därför att 8 § erhåller av utskottet i *bilaga 3* framlagt förslag till lydelse.

I proposition 2000/01:140 Reformerade regler för bostadstillägg till pensionärer m.fl. föreslås i lagförslag 2.6 en ny lydelse av 3 kap. 2 § i lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799). Lagförslaget innebär en hänvisning till lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. i stället för till lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer. I nu behandlad proposition lämnar regeringen i lagförslag 2.4 förslag till ändringar av samma lagrum. De bägge lagförslagen föreslås träda i kraft samtidigt. Lagförslagen bör samordnas och utskottet lägger i *bilaga 3* fram förslag till ny lydelse. Proposition 2000/01:140 är i övrigt behandlad av utskottet i betänkande 2001/02:SfU3.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Äldreförsörjningsstöd vid utlandsvistelse (punkt 2)

av Gustaf von Essen (m), Göran Lindblad (m), Fanny Rizell (kd), Cecilia Magnusson (m), Margareta Cederfelt (m) och Désirée Pethrus Engström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse.

2. Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2000/01:136 om lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799) (lagförslag 2.3). Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf1.

Ställningstagande

Den av regeringen föreslagna tremånadersgränsen är mindre human än den nuvarande sexmånadersgräns som är huvudregel enligt socialförsäkringslagen. Äldreförsörjningsstödet skall omfattas av socialförsäkringssystemet. Att hänvisa till socialtjänstlagen utgör därför inte tillräckliga skäl för att genomföra denna begränsning. Att införa ytterligare en undantagsregel bidrar därtill till att minska individens möjligheter att själv styra sitt liv och att överblicka de regler som gäller vid utlandsvistelse inom socialförsäkringsområdet. Det är således mer naturligt att lagreglerna för äldreförsörjningsstödet stämmer överens med sexmånadersregeln. Därtill är, som vissa remissinstanser anført, tremånadersregeln svår att kontrollera. Vi avvisar således förslaget till ändring i socialförsäkringslagen.

Särskilt yttrande

Sven-Erik Sjöstrand och Claes Stockhaus (båda v) anför:

Äldreförsörjningsstödet har utformats i syfte att säkerställa att förmånen inte blir exportabel enligt förordningen 1408/71. Detta eftersom regeringen antar att kostnaden annars blir för stor. Vi hade hellre sett att det hade gått att mjuka upp kvalificeringsreglerna till det generella försäkringssystemet. Eftersom det inte har varit möjligt är äldreförsörjningsstödet en bra form att garantera ekonomisk trygghet hos gruppen äldre personer med utländsk bakgrund. Vi anser dock att det finns anledning att gå vidare och utveckla stödet.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionerna

Proposition 2000/01:136

I proposition 2000/01:136 Äldreförsörjningsstöd har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om äldreförsörjningsstöd,
2. lag om ändring i lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.,
3. lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799),
4. lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799),
5. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Proposition 2000/01:140

I proposition 2000/01:140 Reformerade regler för bostadstillägg till pensionärer m.fl. har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till

6. lag om ändring i lagen (2001:000) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799).

Proposition 2000/01:140 i övrigt behandlas i betänkande 2001/02:SfU3.

Propositionernas lagförslag återfinns som bilaga 2 till betänkandet.

Följdmotion

2001/02:Sf1 av Margit Gennser m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att äldreförsörjningsstödet inte upphör att utbetalas efter tre månaders vistelse i ett land utanför EES-området, utan att äldreförsörjningsstödet omfattas av den befintliga sexmånadersregeln i socialförsäkringslagen.

Motioner från allmänna motionstiden 2001

2001/02:Sf341 av Lennart Beijer (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten att invandrare från icke EU-land som uppnått pensionsålder, och som vill återvända till hemlandet, skall erhålla statlig pension.

2001/02:Sf402 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring angående försörjningsstöd för invandrare.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Proposition 2000/01:136

Proposition 2000/01:140

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Utskottets förslag till lydelse av 8 § lagen om äldreförsörjningsstöd

Regeringens förslag

Äldreförsörjningsstöd skall motsvara det belopp varmed den stödberrättigades inkomster *efter avdrag för skälig bostadskostnad* understiger den skäliga levnadsnivå som anges i 4 § andra stycket.

Utskottets förslag

8 §

Äldreförsörjningsstöd skall motsvara det belopp varmed den stödberrättigades inkomster *understiger summan av skälig bostadskostnad och* den skäliga levnadsnivå som anges i 4 § andra stycket.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:497) om ändring i socialförsäkringslagen (1999:799)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 2 § socialförsäkringslagen (1999:799) i stället för dess lydelse enligt lagen (2001:497) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 2 §

Den som är bosatt i Sverige omfattas även av

1. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

3. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,

4. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,

5. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,

6. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,

7. lagen (1993:389) om assistansersättning,

8. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,

9. lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,

10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,

11. lagen (1998:702) om garantipension,

12. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag, och

13. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn i fråga om

– garantipension till omställningspension och änkepension,

– efterlevandestöd till barn, och

– pension enligt 6 kap. 5 § första stycket 2 samma lag eller enligt 4 § andra stycket 2 eller 6 § tredje stycket 2 lagen (2000:462) om införande av lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn, beräknad i

Den som är bosatt i Sverige omfattas även av

1. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

3. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,

4. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,

5. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,

6. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,

7. lagen (1993:389) om assistansersättning,

8. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,

9. lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.,

10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,

11. lagen (1998:702) om garantipension,

12. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,

13. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn i fråga om

– garantipension till omställningspension och änkepension,

– efterlevandestöd till barn, och

– pension enligt 6 kap. 5 § första stycket 2 samma lag eller enligt 4 § andra stycket 2 eller 6 § tredje stycket 2 lagen (2000:462) om införande av lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn, beräknad i

Nuvarande lydelse

förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige.

Föreslagen lydelse

förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige, och

14. lagen (2001:000) om äldreomsorg.